

2- TASAVVUF VE AHİLİK FÜTÜVETNAMELERİ,

Fütüvet: dürüstlük, mertlik, adalet, cömertlik, yiğitlik duygularını yaşamak, el açıklığı, konukseverlik, zulüm ve kahr görmüşlere sahip çıkmak ve bu yolda gözünü budaktan esirgememek mânâsında bir cesaret ve yiğitlik karşılığı olarak kullanılmaktadır. Çok sağlam bir insan karakter yapısına sahip olmak demektir.

O yılların düşünürleri diyorlardı ki: “Birey ahlakı değerleri uğruna, gönüllü olarak seve seve canını verir” bu düşünceden hareket ederek, inanç ve ahlak olarak; insanlara evrensel değerleri, barış ve refah içinde yaşayabilecek, insana hizmet edebilecekleri güçlü duyguları öğretmişler, inançla birleştirmişler ve bunların tamamını yazılı hale getirmişlerdir. Bunlara Fütüvetname denmektedir.

Tasavvuf inanç, Fütüvet tohumlarının yeşermesine ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. Fütüvet namer tasavvuf alimleri tarafından yazılmıştır. Ahilerin günlük hayatlarını en ayrıntılı şekilde düzenlemektedir, neredeyse anayasa özelliğini taşımaktadır. Tasavvuf uzun süre olgun ve en aydın seviyesini yarattığı müesseselerle Anadolu’da yaşamıştır.

Fütüvetnameler, Ahiliğe katılanların ellerinden düşürmedikleri ve günlük hayatlarına uygulamaya çalıştıkları ilkelerin açıklandığı eserlerdir. Bazı ilke ve öğretiler fütüvetnamelerde şöyle sıralanır.

- 1- Haya sahibi olmak Haya, insanın toplum içindeki itibarını artırır.
- 2- Dünya hayatına esir olmamak. Fani olanları kutsayıp yüceltmek insanın itibarını yok eder.
- 3- Nefsin esiri olmamak. Nefis esareti kötü istek, arzu ve davranışın başlangıcıdır.
- 4- Helal kazanç sahibi olmak. Helal olan kişinin eliyle, çalışmasıyla kazandığı şeyden yediğidir. Ahilik örgütünün en önemli vazgeçilmez ilkelerinden birisidir. Bu ilke çalışma hayatının dinamik bir hal almasını sağlamıştır. Hak etmediği, emek vermediği şeyi elde etmek isteyen, eninde sonunda sıkıntıya düşer ve rahatsızlıklara sebebiyet verir.
- 5- Ahilerden ve halktan muhtaç olanlara ihsan ve keremde bulunmak. Sosyal ve iktisadi hayatın cömertliğe ve yardımlaşmaya dayanmasını sağlayan temel ilkelerden birisidir. Başkalarıyla birlikte büyük hedeflere ulaşmayı sağlar. Ahlakın top noktası dayanışmadır.
- 6- İyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak. Ahilik örgütünün iç denetim yoluyla oluşabilecek haksızlıkların ve yanlışlıkların giderilmesini sağlayan bir ilkedir. Dinin nasihat la daim olacağını kabul edilirdi.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere fütüvet, nefis temizliğine, yüksek ahlâka ve cömertliğe dayanan, başkasının menfaatlerini, kendi çıkarlarından üstün tutan (altruizm), (diğergamlık) duygularını yaşatan bir hayat biçimidir.

Fütüvet, tasavvuf yolundaki mertebeleri (rütbe, derece) ve güzel davranışları anlattığından dolayıdır ki, kitlelere cazip gelmiştir. Dönemin bütün önderleri, sufileri fütüveti, "iyi davranışlar toplamı" olarak değerlendirmişlerdir.

Mekke’ de haksızlığa uğramış bir tüccarın şikayetini görüşmek ve eşkıyaya karşı koymak üzere, Hz. Peygamberin amcasının başkanlığında, Abdullah b. Cad'an'ın evinde toplanırlar. Böylece Mekke’de fütüvetle ilgili ilk sosyal müessese kurulur. Kurulan örgüte, faziletlerin yemini anlamına gelen Hıf'ul-Fudul ismi verilmiştir.. Bu toplantıya Hz. Muhammed de katılmıştır. Hıf'ul-Fudul ile ilgili toplantıdaki tören ve davranışlar, fütüvette görülen tören ve davranışların benzeridir.

Bazı sufilerin fütüvvet konusundaki değerlendirmeleri şöyledir:

Fudayl b. İyaz: Fütüvvet, dostların kusurlarını hoş görmektir.

Ebû Bekir Verrak: Fetâ, düşmanı bulunmayan kimsedir.

Muhammed b. Ali Tirmizî: Fütüvvet, Rabbi için (onun rızasını kazanma gayesi ile) nefesine düşman olmaktır.

Cüneyd: Fütüvvet, fakirden nefret etmemek, zengine yaranmaya çalışmamaktır.

Sosyal Fütüvvet, Hicretin ikinci yüzyılından itibaren tamamen karşımıza bir kurum olarak çıkar. Fütüvvetin, insanlığın başlangıcıyla birlikte sivil bir kurum olarak örgütlendiği, ancak, bugünkü anlayış biçiminde ortaya çıkışının Hz. Muhammed'in gençlik yıllarına kadar uzandığı söylenmektedir.

Fütüvvet mensupları "kavli, seyfi, şürbi" olarak üçe ayrılır.

Fütüvette, Fütüvete giriş töreni, kardeş tutma töreni, pir tutma törenleri vardır.

Halife Nasır Lidinillah, Anadolu Selçuklu Sultanına, Şihab'ud-Din Suhreverdi ve Evhad'ud-Din Kirmani ile fütüvet şalvarı göndermiştir. Selçuklu sultanı da fütüvet şalvarı giyerek, fütüvvet'i yaygınlaştırmaya çabalarına destek vermiştir. Bu yayılış, Anadolu'nun iç bölgelerine kadar uzanmıştır. Bu dönemden sonra devlet fütüvvetçiliğinden, kaynaklar geniş olarak bahsetmektedirler.

Evhad'ud-Din Kirmani, Ahiliğin piri ve şeyhi Ahî Evren'in kayınpederi ve şeyhidir.

Ahilik fütüvetnamelerinde adabı muâşeret kaideleri olarak 740 tane kural mevcuttur. Bunların hepsini şeyhin bilmesi gerekir, Çıracak 124 tane kuralı bilir ve eylemini gerçekleştirir.